

سیاست یوروتک ایچین توصیه لر و اؤن سؤز

طاهره دانش

حسین رسام

ایران ایسلام جمهوریتی ایله هسته ای توافقدان و تحریملردن سونرا شمالی آفریقادا و اورتا آسیادا سرعتله ایکنجی اقتصادی انتظارلار و بکلنتی لر اولوبدور،¹ بو اساسدا دا بو سؤال قاباغا گلیر کی، آیا حقیقاً ایران رژیمین سیاستلرینین قارشیسیندا بیر درین، پلانلانمیش و عاقلیلی سیاست ایشلنمه مه لیدیر می؟ او حالدا کی باغلی سیستم سیاستلرینده اقتصادی گلشمه لر امکانسیر دئییلدیر، خاص عامیللری مثال اولاراق : طبیعی منبع لره، کارگرلرین آدیقلاری آز حقوق لارا باغلی دیر، بللی بیر ندنلرله باغلی دیر کی اونون داواملی اولماسینی و ثابت قالماسینی تضمین ائده بیلیر. واقعیت ده ده ایران کیمی بالقوه اقتصاد دا، امکانلارا ال تاپماقلا عمل دن اوستون بیر حرکتی طلب ائله بیر.

دونیا داواملی اقتصادی گلشمه لر ده

بئله بیر گلشمه لر ایچین ده بیر سیرا پیش نیازلار ری طلب ائدیر، مثال اولاراق (اؤرنه بین) عمومی گلشمه یاشامین یوکسک استانداردلاری عمومیتده اوجوز ایش گوجلری و چئشیدلی طبیعی منبع لرین اولومویلا امکانلانا بیلیر بونلاردان عیبارتدیر :

دوزگون حکومت دارلیق، دونیا سویه سینده اویرتیم و ایشه ال تاپماق امکانلاری، جنسیتی برابریلر، انسان حاققلارینی پوزان ندن لرین اؤرنه بین: " اوشاقلارین ایشله مه سی "آزادان قالدیریلماسی، بواشاره ائتدیمیز ندنلر و باشقا اؤن پلانلار بیر سالیم و عادل اقتصادین و ثروت پایلاشمینین گره کیر و نئجه کی بیزیم بازارلارین قلمیله گؤستریلیدیر، دونیادکی باشقا اقتصادلارین تجربه لری بو حقیقتین گؤستریسیدیر کی، بو اون پلانلارین و احتیاجلارین دوشونولمه دیی شکیده اقتصادی گلشمه احتمالی آزالاجاقدیر و ائله بونلار ایران ایچین ده گئچرلیدیر.

بوندان اطمینان تاپماق ایچین کی اقتصادیاتی گلشدرین عامیللرین هره سی اؤز یئرینده اوتورتدوردولوبدور، سهامدارلار دولتین نقشینی ایفا ائتمه لیدیرلر، اؤزل لیکله ده مقننه ، قضاییه، مجرییه قوه لرینین رولونو کی میللته حکومت ائدن قوه لردیرلر، آراشدیریلماسی گره کلیدیر، او یئره قده ر کی بیر حکومت بیر جامعه ده یاشایان میللتین ایستکلرینین دوزگون نوامینده سی اولموش اولای بیلسین و اقلیتین ده حاققلارینی و اونلارین منفعت لرینی رسمیته تانییب و اونلاردان حیمایت ائده بیلسین و بو یوللا دا گلشمه احتماللارینی، اقتصادی عدالتله ساغلا یا بیله بیلسین .

• بوندان علاوه، دئولتلرین آیدین و سوروملو اولدوقو حالدا فرصت لرین و میللی ثروتین پایلاشماسی عدالت لی بیر شکیده، بوتون وطن داشلارین منفعت لرینی ساغلا یا بیله جکدیر.

ایرانین اؤزل دوروموندا کی اوندا بؤلوم لر و دولتی سازمانلار کی هله ده اؤز اونملی روللارینی ایفا ائدیرلر، بو ندن نیمه خصوصی آدیندا بیر بویوک بؤلومه سبب اولوبدور. نیمه خصوصی و یاریم دولتی بولوملر اؤزل موقعیت لره و امکانلارا دا صاحب اولانلاردیرلار. حقیقت بو کی بونلار دولتی حیمایه لردن علاوه، اؤزل بؤلوم لرین ده آزادلیقلاریندان فایدالانا بیلیرلر. بئله بیر امکانلارین یارادیلماسی اونلار ایچین ده ایش و ایش یاراتما فرصت لرینی پوزوب و آرادان آپاریر بانک جهانی نین 2016 دا ایلیک گزارش بونو گؤستریر کی، ایش و ایش یاراتما فرصتی سرمایه ایچین بیر اؤزل دوروم دور کی ایران 189 اؤلکه نین ایچینده 118 نجی یئری آگیر،² بئله اولماسی خارجی سرمایه گزارلار ایچین یاخشوی و بیر فرصت سایلا بیلیر، بو حسابلا کی اگر سیاسی رابیطه لرین یاخشوی لاشماسی ایچین اقتصادی تعامل لارین اولماسی گرکلی دیرسه، اوندان سونرا اصلی خصوصی بؤلوم لرین گلشمه فرصت لرینین آزالماسینا سبب اولای بیله جکدیر، فسادین چوخالما احتمالی داها دا یوکسه لیب و نهایتده ده سرمایه نین دؤنوشو ناقص و یئترسیر اولای بیله جکدیر.

بونون ایچینده اقتصادی تعامل لاری یئرینه یئتیرمک ایچین، تکجه ایرانی یوخ بلکه ایران وطن داشلارینی دوشونمک لازیمدیر، چون کی ایران وطن داشلاری مستقیم شکیده جمهوری اسلامی نین عمومی خدماتیندا و سیاستینین تاثیر آلتیندا قالیر و اقتصادی فعالیت لرین بوتون بؤلوملرینده او جمله دن خارجی سرمایه گزار بؤلوملرینده شرکت ائله مک محدودلاشماسینین تاثیرینده قالیرلار.

اون پلانلارین اؤنملی سیندن بیرسی ده حکومتین وطن داشلارا احترام قویماسی و اونلارین حاقلاریندان دفاع ائتمه سیدیر، ایرانین و اونون بوتون سازمانلارینین ایشی او قانون لار و قوراللار دان کی انسان حاقلارینین رعایت ائدیلمه سینی ایسته بیر اونلارا عمل ائله مک لازیم و ضروریتده اولمالیدیر همیده تاثیر بوراخان اصلاحاتلارین کی وطن داشلارین حاققینی پوزماق احتمالی ایچین گرکلی و لزیم دیر. بو مورد لر ایراندا کی اقتصادی فعالیتلر ایچین اؤزل اشاره لرندیر. ایران ایسلام جومهوریتینده کی انسان حاقلارینین دورومو بو گون بین الخالق جامعه سینین دریندن نگرانچیلیغی سایلیب و بو موضوع بیرسیرا دئیشیکلرده مثال اولراق، سازمان ملل دن اقدام اولراق ایرانداکی انسان حاقلارینین دورومو و ایرانداکی انسان حاقلارینین ویژه گزارش چی سی "احمد شهیدین" ماموریتیه انعکاس وئرلمیشدیر.

باشقا بیر زاویه دن ده، بیر دولتین باخیشی او جومله دن جمهوری اسلامی نین باخیشی اؤز وطن داشلارینا اعمال ائدی قدرت و کنترل نئجه اولمالیدیر دا ینه "اوپرتم" آنلامینا قایدیر، بیر دئولت نه قده ر وطن داشلارینین قارشیسیندا آچیق اولوب غیر انحصاری عمل ائدرسه، او قده رده او دولت دورو و چاواب وئریجی بیر دئولت اولاجاقدیر او قده ر ده وطن داشلارینا دوزگون داوانا جاقدیر. عکسینده بیر دئولتین عملی انحصار اولورسا او قده ر ده او دئولتین دورولوغو و قارشیشیا چیخماغی آزا جاقدیر.

نتیجه ده، آچیلش یئرینه انحصار حاکیم اولورسا، دئولت عمومی راحتچیلیق یاراتماقا چالیشاندادا جامعه نین تاثیر قویان گروهلارینین حمایت لریندن و شرکت لریندن آز فایدالانا بیله جکدیرده.

دموکراتیک ارزشلارین یارانما احتمالی و گلشیمه امکاملاری دا انحصاری بیر فضا دا آشاغیا دوشوب و آزدیر، چون کی میللتین بیر سیراسی سیاسی، مذهبی، نژادی و یا باشقا دلیل لره خاطر، قدرته و امکاملاردان فایدالانماق فورصتلریندن محروم اولاجاقلار. بوندان علاوه ده اقتصادی گلشیمه لرین نورمال سئیری مانع لرله قارشیشا جاقدیر، چون کی دئولت انسانی منبع لرین بیر آز قیسمتیندن فایدالانا بیله جکدیر.

دئولتین آچیق و شفاف داوانیشی اولدوغو شکیلده، وطن داشلارین بیرلیکده یاشام رایبطه لرینده اعتماد عنصرلری شکل تاپیب و یوکسه له جکدیر. سوروملو دئولت لر، سوروملوق کولتورونو ده اؤز وطن داشلارینا انتقال وئریرلر، و نئجه کی بیر دئولت ده سوروملوق کولتورونو یایماقدان امتناع ائدیر، وطن داشلار دا اؤز سوروملوقلارینا اعتنا سیز اولوب، اونو جدی یه آکمایرلار، بئله لیکله ده فسادا، داغیلماغا و اختلافلارا یوللار آچیلما بیلیر. انحصاری شرایطه بنیادی حقوقلار تضمین اولماییب و دوزگون بیر گلشیمه ده اولمویا جاقدیر.

اقتصادی باخیمیندان ایران بویوک بیر پتانسیله داها دا گلشیمک ایچین صاحب دیر، بو اولکه نین تاریخی طبیعی منبع لرین وارلیقینی او جومله دن نفت و گاز ثروت لرینی گوستریر کی اونلاردا دئولتین کولتورونون آکیندادیر. نه یازیق کی بوتون بونلارا رغمن سون زامانلاردا دئولتین توسعه پایدار حاقدا و بوتون انسانی منبع لر اولا اولاینه ده گنیشلندیرمک و گلشیدیرمک سیاستینده باشا سیزلیغینی گوستریر. مثال ایچین بیر سیرا وطن داشلارلا یولا گلیمه سی کی گلشیمه مسیرینده هر کسین یئرینه اولماق ایسته بیرلر، سبب اولوبدور کی ایرانین اقتصادی نفتین و باشقا طبیعی منبع لرین گروگانیندا یاشاسین. ایراندا بیر وضعیت یارانیدیر کی ایرانین گووه نه بیله جک رشدی ده طبیعی منبع لرین خرج له مه سیله دیر. او حالدا دا دئولت کئچن نئجه ایلرده چالیشیر مالیاتی گلیرلری طبیعی ماده لرین یئرینده اوتوردسون بو فیکیر ده نفتین قیمتین آشاغی دوشمک نتیجه سینده اولوبدور، یوخسا بو دوشونجه اساسیندا اولماییب دیر کی، مالیات ان سالیم رایبطه دیر دئولت له وطن داشلارین آراسیندا.

هر حالدا اقتصادی آزادچیلیقلارینین اولمادیغی یئرده و اونو انحصار دا ساخلاماقلا، اگر دئولتین مالیاتی گلیرلرینی عدالت له وطن داشلارین آراسیندا پایلاشمیرسالار و یا بیر سیرا وطن داشلاری اقتصادی فعالیتلردن محروم ادیرلرسه، مالیات گلیرلریده ثابت گلشیمه لری ساغلا یا بیلمه یه جکدیر.

کئچن اون ایلرده، نفتی گلیرلرین چوخلوغو اولا اولای، انسانی منبع لرین گلشیدیرلمه سی و اونون ایچین بودجه آیریلماسی، دئولت ایچین اولویتده اولماییب، کی اونون دا نتیجه سی آیدین و چالیشان بئین لرین اوزاقدیرلماسی و مملکتدن چیخماسیدیر، وطن داشلار داها دا یاخشی فورصت لری اله گنیرمک ایچین دنیانین هر یئرینه داغیلماق مجبوریتینده قالمیشلار و بعضا ده دئولتین سیاستلرینین نتیجه سینده بیر سیرا اینسانلار، او جمله دن قادینلار و اقلیت لر اونلارین حاققیندا آپاریلان تبعیض سیاستلری ایچین اقتصادی فعالیتلردن محروم اولموشلار.

نتیجه ده خصوصی بؤلوم لر ضعیف لشرلر، و دولتی بودجه لر ده کئچن اون ایللرده ایچه رینین ناخالص تولیدی بودجه نین آزالماسی ندنله آزالیب دیر.

معاصردونیاا اگر دولتین ایله و یا بیر خصوصی بؤلوملرین ایله گوجلو آلت یایی لار اولماسا، او اولکه نین گله جه بی آیدین اولمویاجاقدیر. منفعت لری قازانماق و اونلاری الده ائتمک ایچین بنله قاتما قاریشق لبق لار، ایشین و اونون یارادیلماسینین قارشیسینی آلیب و جیددی مانعه لر توره ده بیلر،

جهانی بانکین ایش اساسیندا، 5012 ایلینده وئریلدی راپورا گوره، ایران 118 نجی رتبه ده 918 اولکه نین ایچینده یئرلشیبدیر.³

گریم برایان نجه کی ارز مقاله سینده توضیح وئریر: تحقیق لر گوستریر، هر اولکه ده کی وطن داشلاری مذهبی سیخینتیلاردا قویور، او اولکه ده و جامعه ده، فسادین داها دا چوخالماسی، اجتماعی باسقیتیلارین داها دا چوخالماسی، یئنی لیک لرین داها دا آزالماسی و گلشمه ده آشاغی درجه ده قالماسینا سبب اولوبدور. بو شرایط ده یاشایان میللت لر گلشمه و آچیلیشما فورصت لرینی الدن وئر جکدیر.

بونا دیقت ائده رک کی چشیدلی کولتورلر و اونلارین تاریخده کی تاثیرلری جامعه نین گلشمه سینده تاثیرلی دیرلر، ایراندا مذهبی و قومی اقلیت لرین اولماسی ایرانین توسعه وئرمه سینده اؤنملی روللاری واردیر. ایرانداکی قومی و مذهبی اقلیت لرین اؤزل استعدادلاری و مهارت لری اولدوغو ایچین اونلارا یارادیلان ایش فورصت لری نتیجه سینده طبیعی دیر کی جامعه نین ترکیبی دانیلماز گلشمه لره ال تاپاجاقدیر.

اقلیت محروم اولونجا، اونلاردان منعکس اولان رفتارلار او جمله دن، اؤزونو بیگانه سایماق، ناراحت و ناراضی قالماق سبب اولاجاق کی، ملتین هامیسی محرومیت ده ساخلانیلیب و یا بیر عده اجتماعی رفاه لاردان فایدالاناجاقدیر. او حالدا کی یوخسول بیر اقلیت اصلینده دئولتین مالی منبع لرینین چینینده آغیر بیر یوکه چئوریلیر، دئولتی مقاملار دا مومکوندورکی مالی ضرر لر گؤروب و مخالفت لرله اؤز - اؤزه گله لر. باشقا بیر یاندان، فقرین و جنایت لرین چوخالماسینا ندن اولاجاقدیر، چوخلو اویرنجی لر درس اوخوماقدان واز کئچیب، ایش آختارماق مجبوریتینده قالاچاقلار و بنله لیکله بویوک شهرلرده حاشیه نشینی یادا حاشیه ده یاشایان لار چوخالاجاقدیر. بوندان علاوه وطن داشلارین بهداشتی امنیت لری آزالیب، و خسته لیکلر چوخالاجاقدیر، بو شکیلده ده دئولتین چینینده کی یوک داهاا آغیرلاشاجاقدیر.

ایراندا کی قادینلار باشقا گروه لاردا عضو اولاراق کلیت ده اقتصادیاتین گلشمه سینده بویوک رل لاری واردیر، اونلار اولکه نین یاری جمعیتی دیر، آمارین گوستردیینه گوره بیر کیچیک آزالاما اولسادا 2011 ایلینین سرشماری سینده گوروکور کی تقریبی هر 3 قادین دان بیر سی 20 و 34 یاشلاریندا دیرلر.⁴

ایرانین بیلیم یودلارینین اویرنجی لرینین یاریسی خانیم لاردیرلار، قادینلارا ایش باخیمیندان دا 2005 ده هر 10 قادیندان کی فارغ التحصیل اولوبدور 5 نفری ایش تاپا بیلیدیر ساده جه، او حالدا کی بو مقدار 2013 ده هر 10 نفر دن 3 نفر (آقالار ایچین 8 نفر 10) نفر دن ایندیه 7 نفره 10 نفر دن اینیدیر.⁵

کلیت ده 2013 ده قادینلار اجتماعی مشارکت لری 12.5 اینیدیر و گؤرونور کی کیشی و متخصص لرین دئدینه گوره بو آمار داها دا آزالماقدادیر.⁶

اقتصاد رتبه سینده 141 نجی رده نی 145 اینجی دن آکیر.⁷ 2006 ایلینین آمارینا ایران 180 نجی رتبه ده 115 اولکه نین ایچینده ایدی. بو جینسیتی رتبه لرین آزالماسی جمهوری اسلامی نین تبعیضی سیاستلرینین نتیجه سینده دیر کی کیشی ارکیلیک (مردسالاری) کولتورونون یایلماسینی و مستقیم و یا غیر مستقیم شکیلده، قادینلارین فعالیت لرینین آزالماسینی و ایش حوزه لردن چیخادیرلماسینا سبب اولموشدور. دئولتین بو ایشلریندن نمونه سی، خانیم لارین جینسیت باخیمیندان بیلیم یوردلاری قازانماق سهمیه سیدیر و پیشنهاد اولونان لایحه لردیر کی جمعیتین چوخالماسینی طلب ائدیر و نتیجه ده ده قادینلارین اجتماعی مشارکت لرینی آزالدیر دیر.

بوگون بیز بیر باغلیلیقلی دونیادا یاشاییریق و ائله اونا گؤره ده "بین المللی" بیر آد آنلام تاپمیشدیر، بوتون جامعه لر کیمی، بیر جامعه ده یاشایانلارین وظیفه سی عمومی اقتصاددا قاتیلما سی و چالیشماسیدیر، کی بودا وطن داشلارین بیرینجی راحتچیلیقینی تامین ائده جکدیر.

سون ایلرین تاریخی اؤزلیکله ده اورتا آسیادا، بیزه بونو گؤستریر کی نئجه اولور کی یوخسوللوق و کاسیب لیق، اؤزوندن اوزاقلاشما، اولومسوزلوق لارین سونوجلاری سرعتله بیر جامعه نی انفجار حالینا سالا بیلر و هر کسه رتبه سیندن آسیلی اولما یاراق ضرر و زیان یئتیره بیلیر.

ایران بو گون بیر انزوادان کئچمک حالیندا اولاراق، بین المللی جامعه یه گیرمک مقامینا چالیشماقدادیر.

بو آرادا دا اینسانلارین چوخو یاخشی فرصت لری مثلا گؤروشمک، تارتیشماق و دوزه لتیجی فیکیرلر، سرمایه گزارلیق و تجارت ائتمک فرصت لرینی اله گتیره بیلیرلر .

بو قارشیلیقلی علاقه لر گرک ده بین المللی حده اولو بیلسین، تاریخی موشکوللر دوزاغینا دوشمه مک ایچین کی اونون دا عاقیبت لری سرمایه گزارلارین هامیسینا شامل اولاجاقدیر، بونا گؤره ده بین المللی جامعه لر، شرکت لر و سیاستچی لر، اقتصادی قارشیلیقلی علاقه لرده، سازمان مللین تجارت و انسان اقلاری اصوللاریلا حرکت ائتمک لازیمدیر.⁸

بو دوشونجه و اؤتری بیر کسلرین طرفیندن وئریلیب کی، گئچک گلیشمه و اقتصادی ثبات لار کی سرمایه نی گتیره قایتارا بیلیمک دورومونو ساغلا یا بیلر، سیاست ده بیر اساسی دییشمه لره باغلیدیر.

بو دییشمه ایران دا سیاست چیلرین و بین المللی حدیده فعالیت ائدن تاجرلرین و سیاسی رهبرلرین بونونا دوشور، و همیده جامعه نین فیکیر رهبرلری کی مدیالار دان آسیلیدیر.

بو ده بیشیم بو آنلامدادر کی جمهوری اسلامی گرک اؤلکه نی ائندی انحصار فضا سیندان، وطن داشلارین حاقلارینین محدود لاشدیرماسی ایچین اؤزونه وئردی حاقلاردان و از کئچمه لیدیر، مثال اولاراق قادی حاقلاری و بهایی لرین و لرلارین حاقلاری.

بیرده کی بین المللی جامعه سی گرک بو اطمینانا چاتسین کی اقتصادی رابیطه لر سالیم بیر فسادا اولاجاقدیر، کی بئله سی ده اولونجا بوتون ایران وطن داشلارینین خئیرینه قورتولاجاقدیر و یالنیز بئله بیر شرایط ده دیر اقتصاددا ثابیت و حقیقی گلیشمه اله اندیله جکدیر.

بو اولومولوغو آیدینلاشدیرماق ایچین، بیر نئجه اؤتری سیاستلری یورودمکده خاطرلادیریق ؛

• ایران ایسلام جومهوریتی گرک، بین المللی انسان حاقلاری عهدنامه لرینی ایشه آپاریب و اونلارین نظارتی آلتیندا اولو، او جومله دن انسان حاقلاری اعلامیه سی، مدنی حاقلار، سیاسی و اجتماعی و فرهنگی حاقلارلا شامل دیر، کی ایران گرک بونلاری یئرینه یئتمیرمک ایچین متعهد اولوب و ایستر ایچ قانونلاری و ایستر خاریبی و دئش موافقت نامه لری رعایت ائله سین کی بئله سی بوتون ایرانی لارین حاقلارینین قوروماسینا دا ضمانت اولو بیلسین.

• تاثیرلی دنه مه لر کی اطمینان وئره بیلسین کی ایران قانونلارینین و سیاستینین بیکره سی، ایستر یئنی اقتصادی فعالیت لرین یاراداماسیندا، ایستر موجود پروژه لرین اقدا سهام دارلاری انسان حاقلارینا احترام قویماغا تشویق ائتمکله اولسون.

• تاثیرلی یول گؤسترمه لرین یاردماسیلا و دئولت سطحینده مدیریتی دستورالعمل لرین کی اقتصادی آخیمینا سبب اولو بیلسین و اونلارا نظارت ائده بیلسین.

• بین المللی نظارت، بین المللی وسیله لر مثال، هدفلی تحریم لر و خشونت ائدنلرین قارشیسیندا دورماق

• دئولتی و غیر دئولتی ایجراچی لاری، مثال، تجاری شرکت لرین دورولوگونو یوکسلمک، انسان حاقلارینین ائتیم وئرمک، کی بونلاری بوتون وطن داشلارلا شامل اولو بیلسین، اونلارین مذهبی و قومی و جینسیتی فرقیلرینی نظرده توتما دان.

- خارجی سرمایه گزاران " تجارت و انسان حاکماری اصول لاری راهنمایی " اساسیندا عمل ائله ییب و جاواب وئره بیلسین لر. همیده سازمان مللین چرچیوه سینده (قوروماق، سایقی دورماق، اصلاح ائتمک) اوصوللارینی ایرانلا تجارت ائتدیکلرینده رعایت ائتمه لیدیرلر.
- بین المللی انجمن لر ایران ایسلام جومهوریتینی بیر سیرا سیاست لرین رعایت ائتمه سینه، او جومله دن تجاری شرکت لرین انسان حاکلارینی رعایت ائتمه سینه دعوت ائله مه سیدیر.
- انسان حاکلارینین اؤزل گزاریشگرلری له یولا گلیب و گزاریشگرلرین ایشینده اقتصادی حاکلارین یئرلشدیریلمه سی و اؤزل دستورالعمل لردن و تعهد لاردان فایدالاناراق سازمان مللین نماینده لرینه گزارش وئرمه سیدیر.

پی نوشت

<http://www.worldbank.org/en/country/iran/overview> ¹

<http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf> ²

http://www.transparency.org/cpi2015/_3 ³

http://www.amar.org.ir/Portals/0/sarshomari90/n_sarshomari90_2.pdf ⁴

<http://kelidemelli.com/fa/news/4076> ⁵

<http://women.gov.ir/portal/home/?news/69029/85290/137098/%D9%86%D8%B1%D8%AE%20%D9%BE%D8%A7%DB%8C> ⁶

[%DB%8C%D9%86%20%D9%85%D8%B4%D8%A7%D8%B1%DA%A9%D8%AA](#)

[%20%D8%B2%D9%86%D8%A7%D9%86%20%D8%AF%D8%B1%20%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%DB%8C](#)

[%20%DA%A9%D8%A7%D8%B1](#)

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/economics/#economy=IRN> ⁷

http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf ⁸

